

ВНУТРІШНЯ РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕДУР В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

А. С. КРУТОВА, доктор економічних наук, професор
(Харківський державний університет харчування та торгівлі)

Анотація. *Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні сукупності внутрішніх стандартів із регламентації облікових процедур і визначенні об'єктів організації облікового процесу суб'єктів малого бізнесу. Об'єктом дослідження є система бухгалтерського обліку діяльності суб'єктів малого підприємництва. Предмет дослідження – сукупність науково-методичних засад організації бухгалтерського обліку підприємств малого бізнесу. Методика дослідження.* У роботі використано загальнонаукові методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція, конкретизація, абстрагування, метод історичного й логічного дослідження. **Результати.** Запропоновано організацію облікового процесу в малому бізнесі розглядати як сукупність внутрішніх стандартів із регламентації обліку та процедур визначення об'єктів організації облікового процесу як технології обліку й інформаційного захисту. Розкрито зміст етапів облікового процесу малих підприємств. **Практична значущість результатів дослідження** полягає в розробці теоретико-методологічного базису внутрішньої стандартизації облікового процесу на підприємствах малого бізнесу. Основні наукові положення статті можна використовувати у практиці організації бухгалтерського обліку на малих підприємствах.

Ключові слова: *мале підприємство, організація бухгалтерського обліку, етапи облікового процесу, внутрішня стандартизація облікових процедур, інформаційний захист.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Сфера підприємництва – це важлива сфера розвитку економіки держави й регіону. Підприємництво займає важливе місце в соціально-економічному розвитку країни, забезпечуючи насиченість ринку товарами та послугами, сприяючи здоровій конкуренції, задоволенню споживчого попиту населення і створенню нових робочих місць.

Тому режим максимального сприяння малому бізнесу постійно вимагає вдосконалення функцій управління малими підприємствами шляхом побудови дієвої системи формування обліково-інформаційних ресурсів. Важливість питань побудови ефективної облікової системи на підприємствах малого бізнесу відзначена і шляхом внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а саме введення класифікації підприємств, згідно з якою до суб'єктів малого бізнесу належать мікро- та малі підприємства [1].

За даними Головного управління статистики в Харківській області, станом на 01.01.2017 р. частка малих та мікропідприємств від загальної кількості підприємств області становила 95,5 %. До суб'єктів малого бізнесу належить більшість підприємств торгівлі. Так, протягом 2017 р. обсяг реалізованої продукції суб'єктами малого підприємництва, що здійснюють оптову та роздрібну торгівлю в Харківському регіоні, становив близько 36 % [2]. Тому задля активізації малого бізнесу в області було затверджено Програму розвитку малого та середнього підприємництва в Харківській області на 2016–2020 рр., яка має за мету створення сприятливих умов для розвитку малого й середнього підприємництва шляхом спрямування дій місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів підприємництва, громадських організацій та об'єднань підприємців для підвищення їх ролі у вирішенні завдань соціально-економічного розвитку та забезпечення конкурентоспроможності області [3].

З метою розвитку малих підприємств в Україні прийнято низку нормативно-правових актів. Так, відповідно до чинного законодавства, такі суб'єкти господарювання можуть бути платниками або податку на прибуток, або єдиного податку [4], крім того їм надано дозвіл на ведення спрощеного обліку доходів і витрат, а також ведення бухгалтерського обліку й подання фінансової звітності в порядку, установленому законодавством про спрощену систему обліку та звітності [5, ст. 2]. Проте, незважаючи на позитивні зміни, дотепер беззаперечною проблемою на підприємствах малого бізнесу є ведення обліку винятково з метою складання звітності. Представниками малого бізнесу не приділяється належна увага безпосередньо веденню обліку як важливому джерелу інформації про результати їх господарювання. Відтак, питання регламентації облікових процедур в інформаційній системі малих підприємств є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню теоретичних і практичних аспектів відображення господарських фактів малими підприємствами в бухгалтерському обліку та звітності присвячені праці таких учених, як П. Буряк, С. Голов, Б. Засадний, М. Кобзева, Н. Малюга, Я. Олійник, М. Огійчук, Л. Сук, В. Сопко та ін. Окремо питання організації облікового процесу суб'єктів малого бізнесу розглядали Н. Бузак, Т. Гоголь, О. Поповіч, О. Подолянчук, В. Кузьома. Разом із тим особливості внутрішньої стандартизації облікового процесу на малих підприємствах потребують подальших досліджень.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті визначено теоретичне обґрунтування сукупності внутрішніх стандартів із регламентації облікових процедур і визначення об'єктів організації облікового процесу суб'єктів малого бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В Україні розвиток малого підприємництва в торгівлі супроводжується тенденціями, характерними для більшості зростаючих споживчих ринків, а саме: створенням нових торговельних форматів, використанням сучасних інформаційних технологій, поширенням різноманітних послуг із доставки товарів та післяпродажного обслуговування покупців. Роздрібні торговці прагнуть

якнайшвидше засвоїти нові можливості збуту, одночасно пропонуючи покупцям зручні схеми ціноутворення та оплати товарів, власні інформаційні ресурси в Інтернеті, що спричинило потребу кардинальної модифікації не лише методології, а й організації бухгалтерського обліку згідно з міжнародною теорією та практикою. За таких умов система бухгалтерського обліку на малих та мікропідприємствах має запропонувати дієвий механізм для вирішення поставлених управлінських завдань.

Для того щоб організувати обліковий процес у динамічних умовах господарювання, зовсім недостатньо знати природу й методику його функціонування. З метою впорядкування облікового процесу до вимог та умов малого бізнесу необхідно виділити його окремі складові – об'єкти, що нададуть змогу сформувати оптимальні внутрішні регламенти побудови моделі інформаційної системи малого підприємства, тобто об'єкти організації облікового процесу.

У сучасному інформаційному середовищі організація облікового процесу має свої особливості. По-перше, сучасні інформаційно-комунікаційні технології змінили саму схему взаємодії інформаційної системи з довіллям і користувачем, ставлення до «документа» й «облікового запису», а також порядок використання документів як доказів. Тому облікові номенклатури та носії облікової інформації не є самостійними об'єктами організації облікового процесу, а лише складовими його технології. По-друге, процеси інформатизації різних аспектів людської діяльності вимагають перегляду ключових засад їх безпеки. Отже, до складу об'єктів організації облікового процесу доцільно ввести технологію інформаційного захисту. Таким чином, організацію облікового процесу на малому підприємстві слід розглядати як сукупність внутрішніх стандартів із регламентації облікових процедур і процедур визначення об'єктів організації облікового процесу як технології обліку, так і інформаційного захисту (рис. 1).

Складовою організації облікового процесу є розробка внутрішніх регламентів, що набувають нормативної сили після затвердження вищим органом управління підприємства. Зазвичай, до складу внутрішніх регламентів автори зараховують: Положення з облікової політики та додатки до нього, [6, с. 43]; Положення про бухгалтер-

ську службу та посадові інструкції [7, с. 190]. Окремі автори не використовують термін «облікова політика» й зараховують до обов'язкових елементів організації бухгалтерського обліку на малих підприємствах такі, як форма організації обліку, система оподаткування, спрощений план рахунків та фінансова звітність [8, с. 14]. Для

забезпечення єдності методології обліку та налагодження процесу збирання обліково-звітної інформації науковці обґрунтовують рівні реалізації облікової політики й суб'єктів її формування, від яких залежать зміст окремих елементів та методи, що використовуються під час формування інтегрованої звітності [9, с. 40].

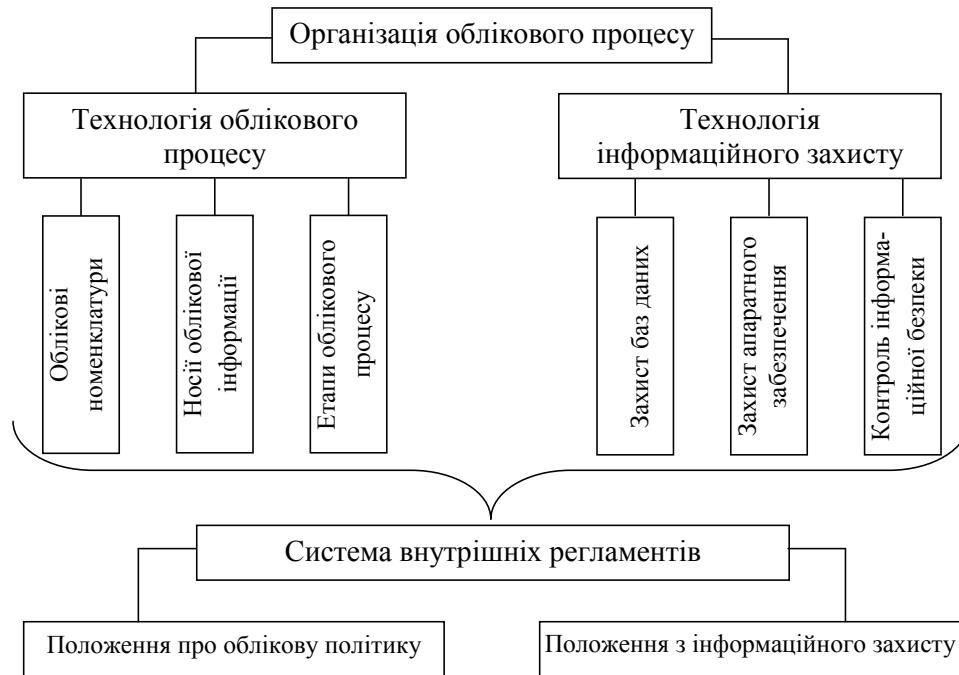

Рис. 1. Внутрішня стандартизація облікового процесу на підприємствах малого бізнесу

До системи внутрішніх стандартів організації облікового процесу на підприємствах малого бізнесу слід включати не тільки облікову політику, а й положення з інформаційного захисту. Під системою внутрішніх стандартів бухгалтерського обліку суб'єктів малого підприємництва слід розуміти затверджені керівником нормативно-правові акти, що визначають:

- у частині облікової політики – принципи, методи та правила ведення обліку; функції, обов'язки, права й відповідальність посадових осіб; статус документів в інформаційній системі; правила архівування та електронного документообігу;
- у частині інформаційного захисту – принципи, методи та правила контролю інформаційної безпеки.

У векторі безпеки малого бізнесу за Стратегією-2020 вбачається необхідним створення умов і правил для забезпечення підвищення якісних характеристик обліково-звітної інформації, зокре-

ма поширення уніфікованих підходів та оцінок подій для коректного відображення їх у фінансовій звітності. Це актуалізує питання інформаційної безпеки малого підприємства від можливого витіку конфіденційної інформації [10, с. 133]. Тому, в умовах інформатизації суспільно-економічних відносин, важливим аспектом внутрішньої стандартизації облікових процесів є визначення режиму доступу до інформаційних ресурсів, передбаченого суб'єктом господарювання порядку отримання, використання, поширення та зберігання інформації, а також сукупності способів її захисту. Для суб'єктів малого підприємництва, особливо тих, що використовують технології електронної торгівлі, окрім традиційного Положення про облікову політику, до складу внутрішніх регламентів ведення обліку необхідно додати Положення про політику інформаційного захисту, у якому слід урахувати: функції та відповідальність посадових осіб у сфері інформаційного захисту; визначення сту-

пеня конфіденційності інформаційних ресурсів; порядок архівування та контролю збереження конфіденційних даних; розмежування прав доступу користувачів в інформаційній системі; механізм контролю уразливості об'єктів інформаційної системи; механізм контролю інформаційних процесів і дій в інформаційному середовищі. Означені проблеми вимагають негайного розгляду, тому далі наведемо власний підхід до їх вирішення в рамках нової парадигми бухгалтерського обліку.

І. А. Бігдан стверджує, що в бухгалтерському обліку номенклатура – це перелік назв господарських засобів, джерел їх формування, господарських процесів: основні засоби, грошові кошти, резервний капітал, виробництво тощо [11, с. 47]. Такий підхід звучує розуміння основного призначення облікових номенклатур, яке полягає в описі облікових параметрів перелічених об'єктів бухгалтерського обліку, а не лише в кодуванні їх назв.

Організація облікового процесу починається з вивчення складу облікової номенклатури. Історично склалося так, що обсяг робіт із бухгалтерського обліку в умовах ручної праці збільшувався поступово. Поява нової облікової номенклатури сприймалася механічно, оформлення її здійснювалося за методом аналогії. Але в умовах автоматизації розробка облікової номенклатури стала первісним етапом побудови інформаційної системи управління. Тож це складна проблема формування ієрархічної структури інформаційних ресурсів управління, яка розглядатиметься в наступному розділі.

Специфіка господарських фактів у сучасних умовах господарювання вплинула на порядок фіксування даних на носіях обліково-економічної інформації. Проблему визначення носіїв облікової інформації професор В. А. Шпак розглядає під кутом оцінки їх доказовості та юридичної ваги [12, с. 135]. Тому слід виділяти три характерні риси бухгалтерського обліку, яких необхідно дотримуватися під час формування доказів:

- кожен господарський факт має бути, насамперед, зафіксований на носії як доказ, тобто як документ, оформлений згідно з Положенням про документи та документообіг у бухгалтерському обліку;
- усі господарські факти з первинних доказових джерел підлягають обов'язковій реєстрації й накопиченню в облікових реєстрах;

– доказовість первинних документів є підставою для набуття доказової сили вихідної інформації (фінансової, податкової, статистичної й управлінської звітності).

Організація носіїв облікової інформації в умовах інформаціології відрізняється ще однією характеристикою – реінжинірингом традиційного облікового процесу в бік автоматизації документування та, як наслідок, появою такого феномену, як електронний документообіг. З цього приводу професор В. В. Євдокимов зазначає, що «в умовах ручної обробки даних бухгалтерського обліку рахунки виступають матеріальними носіями із властивими їм дебетом і кредитом. У ході використання комп'ютерних технологій особливо радикальна перебудова відбувається в системі рахунків. В умовах комп'ютеризації бухгалтерського обліку первинні дані нагромаджуються й обробляються в комп'ютерних системах. Таким чином, рахунки немовби втрачають ознаки матеріального носія інформації в їх теоретичному розумінні» [13, с. 242]. Упровадження технологій електронного документування в малому бізнесі дозволяє значно підвищити якість інформаційних ресурсів управління, але в той же час вимагає негайного вирішення низки питань правового регулювання та технічної регламентації. Означені питання є перспективними для планування подальшого розвитку бухгалтерського обліку взагалі.

Третьою складовою технології організації облікового процесу є його етапи. Дослідження літературних джерел дозволило дійти висновку, що більшість авторів (Ф. Ф. Бутинець, Т. В. Давидюк, С. В. Івахненко, А. М. Кузьмінський, В. С. Лень, Н. М. Малюга, А. А. Пилипенко, В. В. Сопко) пов'язують організацію обліку в її технологічному аспекті із трьома етапами облікового процесу: первинним, поточним і підсумковим обліком. Навіть у дослідженнях із використання інформаційних технологій в організації обліку наповнення кожного етапу визначається вченими в досить традиційний спосіб [14, с. 192; 15, с. 356; 16, с. 43]. Розглядаючи ж методологію автоматизованого обліку, дослідники здебільшого звертають увагу на питання функціональності програмного забезпечення й побудови автоматизованих робочих місць облікового персоналу та структури облікових баз даних, залишаючи поза увагою проблеми організації облікової діяльності в комп'ютерному середо-

вищі. Разом із тим в умовах комп'ютеризації бухгалтерського обліку змінюється і його організація: структура облікового апарату, функціональні обов'язки бухгалтерів, технологія облікового процесу.

Формування інформаційних ресурсів підприємства здійснюється в ході виконання трьох етапів облікового процесу як процесу формування доказів. Тому для вирішення проблем організації обліку в комп'ютерному середовищі необхідно спочатку розглянути, як вплинула інформатизація управління підприємством на етапи облікового процесу (рис. 2). (На рисунку пунктирними лініями наведено реєстри, що не зберігаються в постійній пам'яті, а формуються за кожним запитом).

Перший етап полягає в тому, що господарський факт (явище або процес) має бути зафіксованим на носії, який має доказову силу. Цей етап пов'язаний із формуванням бази даних інформаційної системи підприємства. Перенесення даних первинного етапу обліку в облікові реєстри регламентується положеннями та правилами, установленими в обліковій політиці підприємства, які характеризуються способом ведення записів, характером кореспонденції бухгалтерських рахунків, ступенем деталізації.

Другий етап – це процес систематизації господарських фактів згідно із прийнятою на першому етапі системою класифікації та закладеними алгоритмами обробки. На цьому етапі формуються всі бухгалтерські реєстри, таблиці розрахункового характеру та бухгалтерські довідки, що мають індивідуальний характер. Третій етап – підсумковий, покликаний трансформувати облікові дані на інформацію, корисну для прийняття управлінських рішень внутрішніми й зовнішніми користувачами. На цьому етапі здійснюються процедури контролю, аналізу, планування, тобто виконання похідних від обліку функцій управління. Отже, тільки інформаційні сукупності, сформовані на першому етапі облікового процесу, носять об'єктивний характер. Другий і третій етапи є суб'єктивними, варіативними, в основу їх формування покладено принцип невизначеності. На першому етапі облікового процесу здійснюється формування облікової номенклатури шляхом класифікації та кодування вхідної інформації. Після визначення облікової номенклатури здійснюється відбір носіїв інформації та їх систематизація, що надає підставу ототожнювати облікову номенклатуру з довідниками, які використовуються в інформаційних системах управління.

Рис. 2. Зміст етапів облікового процесу малих підприємств

На другому та третьому етапах облікового процесу здійснюється обробка й узагальнення облікової номенклатури з метою отримання інформації, корисної для управління, тобто поточний та підсумковий облік представляють собою процеси, які складаються з набору процедур, що виконуються над обліковою номенклатурою. Підтвердженням цього факту є процедура формування резервної копії бази даних підприємства, що здійснюється всіма без винятку сучасними програмними засобами автоматизації бухгалтерського обліку. Файл резервної копії містить у собі тільки залишки за рахунками синтетичного й аналітичного обліку та зафіксовані в первинних документах результати спостереження.

Використання сучасних інформаційних технологій в управлінні змінило функції облікового апарату у виконанні процедур, притаманних другому та третьому етапам облікового процесу. У разі ручного ведення бухгалтерського обліку лише на відображення операцій в облікових регістрах витрачається від 50 до 70 % часу облікового персоналу [17, с. 58]. За умов нормального функціонування системи обліковому персоналу немає потреби втручатися в інформаційний процес на будь-якому його етапі шляхом відображення проміжних даних.

Отже, зіставлення стадій облікового процесу зі складовими інформаційної системи управління підприємством дозволило дійти висновку, що на стадії первинного обліку формується база даних підприємства. Саме у процесі заповнення бази даних створюються й кодуються масиви облікової номенклатури. Далі, керуючись алгоритмами модифікації, закладеними в базу правил, здійснюється підготовка всіх видів звітів у форматах, що задовольняють вимоги користувачів, тобто у складі стадій облікового процесу доцільно виділяти вже не три, а два етапи: первинний і підсумковий. Завдання поточного етапу вирішуються на технічному етапі організації бухгалтерського обліку в комп'ютерному середовищі. Функції з континування документів і формування внутрішньої й фінансової звітності закладено у вигляді алгоритмів у програмну компоненту технологічного забезпечення інформаційної системи бухгалтерського обліку. Час, що витрачається бухгалтерами на обробку документів та формування звітів, значно скоротився і, відповідно до цього, може бути використаний

на вдосконалення існуючої на підприємстві системи класифікації облікової номенклатури та на творче узагальнення й аналіз інформації, отриманої на різних етапах облікової обробки.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Узагальнюючи вищезазначене, необхідно відзначити, що організацію облікового процесу в малому бізнесі слід розглядати як сукупність внутрішніх стандартів із регламентації облікових процедур і процедур визначення об'єктів організації облікового процесу як технології обліку та інформаційного захисту. Під системою внутрішніх стандартів бухгалтерського обліку суб'єктів малого підприємництва слід розуміти затверджені керівником нормативно-правові акти, які визначають: у частині облікової політики – принципи, методи та правила ведення обліку; функції, обов'язки, права та відповідальність посадових осіб; статус документів в інформаційній системі; правила архівування й електронного документообігу; у частині інформаційного захисту – принципи, методи та правила контролю інформаційної безпеки.

Інформаційна безпека малого підприємства характеризується ступенем її захищеності, а отже, стійкістю основних бізнес-процесів та інформаційних ресурсів до небезпечних, деструктивних, дестабілізуючих інформаційних дій. Інформаційна безпека визначається здатністю нейтралізувати такі дії. Розробка механізмів забезпечення інформаційної безпеки комерційної діяльності в Україні тісно пов'язана із заходами щодо інформатизації суспільства взагалі. У цих умовах право має встати на захист глобальних цінностей. І це, насамперед, стосується добробуту людини й умов функціонування та розвитку суб'єктів підприємницької діяльності. Інформаційну систему не можна регулювати, виходячи тільки з інтересів розвитку технологій та інформаційних ресурсів. Охоплюючи всі сфери діяльності, інформатизація кидає нові виклики інформаційній безпеці та створює для неї нові загрози. Поодинокі малі підприємства не зможуть створити ефективну систему інформаційного захисту. Настала нагальна потреба в державному контролі та регулюванні правового режиму інформаційної безпеки, в основу якого має бути покладений принцип пріоритету людини, особи, суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [Електронний ресурс] : Закон України, прийнятий 05 жовтня 2017 р. №2164-VIII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2164-19> (дата звернення: 23.11.2017). – Назва з екрана.
2. Сайт Головного управління статистики в Харківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kh.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 23.11.2017). – Назва з екрана.
3. Програма сприяння розвитку малого та середнього підприємництва в Харківській області на 2016–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oblrada.kharkov.ua/ua/programa-spriannya-rozvitku-malogo-ta-serednogo-pidpriemnitstva-v-kharkivskij-oblasti-na-2016-2020-roki> (дата звернення: 23.11.2017). – Назва з екрана.
4. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : прийнятий 02 грудня 2010 р. №2755-VI. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 23.11.2017). – Назва з екрана.
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність [Електронний ресурс] : Закон України, прийнятий 16 липня 1999 р. № 996. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 23.11.2017). – Назва з екрана.
6. Засадний Б. Організаційні аспекти обліку на малих підприємствах / Б. Засадний, М. Кобзева // Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. – 2011. – № 130. – С. 42–44.
7. Олійник Я. В. Оцінка стану нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку суб'єктів малого бізнесу в Україні / Я. В. Олійник // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Економіка. – 2012. – Вип. 19. – С. 187–190.
8. Бузак Н. Актуальні аспекти організації обліку суб'єктів малого підприємництва / Н. Бузак // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2013. – № 2 (26). – С. 3–15.
9. Нестеренко О. О. Методологічні аспекти формування інтегрованої облікової політики / О. О. Нестеренко // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. – 2017. – Вип. 2 (26). – С. 29–44.
10. Пархоменко В. М. Вдосконалення бухгалтерського обліку – складова економічного зростання / В. М. Пархоменко // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації. – 2015. – № 2. – С. 130–135.
11. Бігдан І. А. Організація облікових номенклатур як першооснова організації облікового процесу / І. А. Бігдан, Г. М. Фадєєва // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2012. – Вип. 2. – С. 46–50.
12. Шпак В. А. Умови та засоби бухгалтерського обліку як фактори облікового середовища / В. А. Шпак // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 6 (1). – С. 134–138.
13. Євдокимов В. В. Адаптивна модель інтегрованої системи бухгалтерського обліку : монографія / В. В. Євдокимов. – Житомир : ЖДТУ, 2010. – 516 с.
14. Івахненко С. В. Комп'ютерний аудит: контрольні методики і технології / С. В. Івахненко. – Київ : Знання, 2005. – 286 с.
15. Малюга Н. М. Двойная запись в бухгалтерском учете: историко-теоретический аспект : монографія / Н. М. Малюга, Т. В. Давыдюк. – Житомир : Рута, 2003. – 512 с.
16. Мних Є. Концепція побудови комп'ютерної інформаційної системи обліку діяльності корпорацій / Є. Мних, О. Брадул // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 4. – С. 41–45.
17. Крутова А. С. Електронний документообіг

на підприємствах електронної комерції / А. С. Крутова // Економіст. – 2011. – № 3. – С. 31–35.

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy “Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy “Pro bukhholderskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini” : pryiniaty 05 zhovtnya 2017 r. № 2164-VIII [Law of Ukraine On Amendments to the Law of Ukraine “On Accounting and Financial Reporting in Ukraine” from October 5 2017, №2164-VIII]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2164-19> (accessed 23 November 2017) [in Ukrainian].
2. Sait Holovnoho upravlinnia statystyky u Kharkivskii oblasti [The site of the Main Department of Statistics in the Kharkiv region]. (n.d.). <http://kh.ukrstat.gov.ua>. Retrieved from <http://kh.ukrstat.gov.ua> (accessed 23 November 2017) [in Ukrainian].
3. Prohrama spriyannia rozvytku maloho ta serednoho pidpriemnytstva v Kharkivskii oblasti na 2016–2020 roky [Program for Promotion of Small and Medium Enterprise Development in Kharkiv Oblast for 2016–2020]. <http://www.oblrada.kharkov.ua/ua/programa-spriyannya-rozvitku-malogo-ta-serednogo-pidpriemnitstva-v-kharkivskij-oblasti-na-2016-2020-roki>. Retrieved from <http://www.oblrada.kharkov.ua/ua/programa-spriyannya-rozvitku-malogo-ta-serednogo-pidpriemnitstva-v-kharkivskij-oblasti-na-2016-2020-roki> (accessed 23 November 2017) [in Ukrainian].
4. Podatkovi kodeks Ukrainy : pryiniaty 02 hrudnia 2010 roku № 2755-VI [Tax Code of Ukraine from December 2 2010, № 2755-VI] Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (accessed 23 November 2017) [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy “Pro bukhholderskyi oblik ta finansovu zvitnist” : pryiniaty 16 lypnia 1999 roku № 996 [Law of Ukraine On Accounting and Financial Reporting from July 16 1999, № 996] Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua>. (accessed 23 November 2017) [in Ukrainian].
6. Zasadnyi, B. & Kobzeva, M. (2011). **Orhaniazatsiini aspekty obliku na malykh pidpriemstvakh** [Organizational aspects of accounting for small enterprises]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. T.H. Shevchenka – Bulletin of the Kiev National University named after: T.G. Shevchenko: Collected papers*, (130), (pp. 42–44) [in Ukrainian].
7. Oliinyk, Ya. V. (2012). Otsinka stanu normatyvno-pravovoho zabezpechennia bukhholderskoho obliku subiektiv maloho biznesu v Ukraini [Assessment of the state of legal and regulatory provision of accounting of small business entities in Ukraine]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu “Ostrozka akademiia”*. Ser.: *Ekonomika – Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy: Collected papers. A Series Economics*, (19), (pp. 187–190) [in Ukrainian].
8. Buzak, N. (2013). Aktualni aspekty orhanizatsii obliku subiektiv maloho pidpriemnytstva [Actual aspects of the organization of accounting of small business entities]. *Problemy teorii ta metodologii bukhholderskoho obliku, kontroliu i analizu – Problems of the theory and methodology of accounting, control and analysis*, 2 (26), 3–15) [in Ukrainian].
9. Nesterenko, O. O. (2017). Metodolohichni aspekty formuvannia intehrovanoi oblikovoi polityky [Methodological aspects of forming an integrated accounting policy]. *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh: zb. nauk. pr. – Economic strategy and prospects of development of the sphere of trade and services: Collected papers*, (2 (26), (pp. 29–44) [in Ukrainian].
10. Parkhomenko, V. M. (2015). Vdoskonalennia bukhholderskoho obliku – skladova ekonomichnoho zrostannia [Improving accounting is a component of economic growth]. *Bukholderskyi oblik, analiz ta audyt: problemy teorii, metodologii, orhanizatsii – Accounting, analysis and audit: problems of theory, methodology, organization*, 2, 130–135 [in Ukrainian].
11. Bihdan, I. A. (2012). Orhanizatsiia oblikovykh nomenklatur yak pershoosnova orhanizatsii oblikovoho protsesu [Organization of accounting nomenclature as the first principle of the organization of the accounting process]. *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy roz-*

- vytku sfery torhivli ta posluh : zb. nauk. pr. – *Economic strategy and prospects of the sphere of trade and services: Collected papers*, (2), (pp. 46–50) [in Ukrainian].
12. Shpak, V. A. (2014). Umovy ta zasoby bukhhalterskoho obliku yak faktory oblikovoho seredovyscha [Conditions and means of accounting as factors of the accounting environment]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Bulletin of the Khmelnytsky National University: Collected papers. Economic sciences*, (6 (1), (pp. 134–138) [in Ukrainian].
 13. Yevdokymov, V. V. (2010) *Adaptyvna model intehrovanoi systemy bukhhalterskoho obliku [Adaptive model of the integrated accounting system]*. Zhytomyr: ZhDTU [in Ukrainian].
 14. Ivakhnenkov, S. V. (2005). *Kompiuternyi audyt: kontrolni metodyky i tekhnolohii [Computer audit: control techniques and technology]*. Kyiv : Znannia [in Ukrainian].
 15. Maliuha, N. M. & Davudiuk, T. V. (2003). *Dvoinaia zapys v bukhhalterskom uchete : ystoryko-teoretycheskyi aspekt [Double entry in accounting: historical-theoretical aspect]*. Zhytomyr : Ruta [in Ukrainian].
 16. Mnich, Ye. & Bradul, O. (2008). Kontseptsiiia pobudovy kompiuternoї informatsiinoї systemy obliku diialnosti korporatsii [The concept of the incentives of the computer system of information systems in the field of corporate]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt – Accounting and Audit*, 4, 41–45 [in Ukrainian].
 17. Krutova, A. S. (2011). Elektronnyi dokumentoobih na pidpriemstvakh elektronnoi komertsii [Electronical documentation on electronic commerce]. *Ekonomist – Economist*, 3, 31–35 [in Ukrainian].

А. С. Крутова, доктор экономических наук, профессор (Харьковский государственный университет питания и торговли). **Внутренняя регламентация учетных процедур в информационной системе малого предприятия.**

Аннотация. Цель статьи состоит в теоретическом обосновании совокупности внутренних стандартов по регламентации учетных процедур и определении объектов организации учетного процесса субъектов малого бизнеса. Объектом исследования является система бухгалтерского учета деятельности субъектов малого предпринимательства. Предметом исследования является совокупность научно-методических основ организации бухгалтерского учета предприятий малого бизнеса. **Методика исследования.** В работе использованы общенаучные методы: анализ, синтез, индукция, дедукция, конкретизация, абстрагирование, метод исторического и логического исследования. **Результаты.** Предложено организацию учетного процесса в малом бизнесе рассматривать как совокупность внутренних стандартов по регламентации учета и процедур определения объектов организации учетного процесса как технологии учета и информационной защиты. Раскрыто содержание этапов учетного процесса малых предприятий. **Практическая значимость результатов исследования** заключается в разработке теоретико-методологического базиса внутренней стандартизации учетного процесса на предприятиях малого бизнеса. Основные научные положения статьи можно использовать в практике организации бухгалтерского учета на малых предприятиях.

Ключевые слова: малое предприятие, организация бухгалтерского учета, этапы учетного процесса, внутренняя стандартизация учетных процедур, информационная защита.

A. Krutova, Dc. Econ. Sci., Professor (Kharkiv State University of Food Technology and Trade). **Internal regulation of accounting procedures at small businesses' information system.**

Annotation. Purpose. The article is devoted to theoretical substantiation of a set of internal standards for accounting procedures regulating and determining objects of the accounting process organization for small business. The object of the study is the small businesses' accounting system. The subject of the study is a set of scientific and methodological foundations for the small businesses' accounting organization. **Methodology of research.** The objectives of the article implemented by using the following research methods: analysis, synthesis, induction, deduction, concretization, abstraction, the method of historical and logical research. **Findings.** It is suggested to interpret the accounting process organization in small business as a set of internal standards for the accounting procedures

regulation and determining the objects of the accounting process organization as accounting technology and information protection procedures. The contents of the accounting process stages at small businesses are disclosed. **Practical value.** The article substantiates that the development of a theoretical and methodological basis of the accounting process at small business internal standardization allows to provide increasing the information resources quality and security with increasing the level of satisfaction the needs of management system.

Keywords: small enterprise, organization of accounting, stages of accounting process, accounting procedures internal standardization, information security.